

Maryla Smyl

Umowa rachunku bankowego

Studenckie Zeszyty Naukowe 9/12, 17-27

2006

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez **Muzeum Historii Polski** w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Umowa rachunku bankowego

1. Konstrukcja prawna umowy rachunku bankowego

Umowa rachunku bankowego należy do umów nazwanych, regulowana jest przepisami tytułu XX księgi III Kodeksu cywilnego. *Lex specialis* stanowią przepisy Prawa bankowego¹. Zastosowanie znajdują również: ustawa o podpisie elektronicznym z dnia 18 września 2001 r. (Dz.U. Nr 130, poz. 1450), ustawa – Prawo dewizowe z dnia 27 lipca 2002 r. (Dz.U. Nr 141, poz. 1178), ustawa o spółdzielczych kasach oszczędnościowo-kredytowych z dnia 14 grudnia 1995 r. (Dz.U. z 1996 r. Nr 1, poz. 1) oraz inne ustawy, akty normatywne o charakterze wykonawczym, wewnętrzne przepisy każdego banku (regulaminy i wzorce umów).

Zgodnie z art. 725 k.c. przez umowę rachunku bankowego bank zobowiązuje się względem posiadacza rachunku, na czas oznaczony lub nieoznaczony, do przechowywania jego środków pieniężnych oraz do prowadzenie na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych.

Istotne elementy tej umowy stanowią: zobowiązanie banku do przyjmowania i przechowywania środków pieniężnych posiadacza rachunku oraz do przeprowadzania na jego zlecenie rozliczeń pieniężnych². Jest to umowa:

- **nazwana** – zdefiniowana w art. 725 k.c.;
- **konsensualna** – powstająca poprzez samo porozumienie stron;
- **cywilnoprawna** – znajduje wyłączne zastosowanie w stosunkach cywilnoprawnych między bankami a ich klientami;
- **dwustronnie zobowiązująca** – nie jest to jednak umowa wzajemna;
- **odpłatna lub nieodpłatna** – Kodeks cywilny nie stanowi o jej charakterze, jednakże Prawo bankowe³ mówi, iż jest to umowa obustronnie odpłatna poprzez oprocentowanie przechowywanych przez bank środków pieniężnych oraz przez prowizje i opłaty uiszczane przez posiadacza za prowadzenie rachunku;

¹ Ustawa z dnia 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (Dz.U. Nr 140, poz. 939 ze zm.), dalej: PrBank.

² Przeprowadzanie rozliczeń pieniężnych nie jest koniecznym elementem umowy np. nie dotyczy umowy rachunku oszczędnościowego.

³ Por. art. 53, art. 54 ust. 2 pkt 7 oraz art. 54 ust. 3 PrBank.

- **kwalifikowana podmiotowo** – jednym z podmiotów umowy musi być zawsze bank, umowa ta zaliczana jest do czynności bankowych⁴, do których uprawnione są wyłącznie banki ze względu na ochronę interesu posiadaczy środków pieniężnych zgromadzonych na rachunkach bankowych;
- **adhezyjna**⁵ – jej zawarcie polega w istocie na przystąpieniu kontrahenta banku do gotowego, przygotowanego wcześniej przez bank wzorca umowy, opracowanego na potrzeby nieokreślonej liczby umów.

Umowa rachunku bankowego łączy w sobie cechy umowy zlecenia⁶ i umowy o depozyt nieprawidłowy⁷. Przyjmując to założenie, bank niekiedy przejmuje na siebie obowiązki przechowawcy, z którymi związana jest powinność zwrotu zgromadzonych na rachunku środków pieniężnych na każde żądanie posiadacza rachunku.⁸ Według art. 726 k.c., bank może dysponować czasowo wolnymi środkami pieniężnymi⁹ zgromadzonymi na rachunku bankowym. Wynika stąd, że strony mogą przyjąć w umowie, iż przechowawca będzie mógł rozporządzać oddanymi mu na przechowanie pieniędzmi. W doktrynie przyjmuje się, że owo „rozporządzać” oznacza, iż pieniądze przechodzą na własność banku.¹⁰ Wpłata środków pieniężnych do banku powoduje utratę własności znaków pieniężnych przez posiadacza rachunku, natomiast bank nabywa ich własność. Wynika to z art. 49 ust. 3 PrBank, który stwierdza, że bank swobodnie dysponuje powierzonymi środkami pieniężnymi, czyli może on nimi obracać, inwestować, udzielać pożyczek i kredytów, czerpiąc z nich korzyści. Posiadacz rachunku przestaje być właścicielem powierzonych bankowi środków, jednak przysługuje mu wierzytelność do banku o zwrot środków w całości lub części. Wierzytelność posiadacza do swobodnego dysponowania środkami zgromadzonymi na rachunku bankowym są konkurencyjne względem uprawnień banku do swobodnego obracania nimi. Aby zapobiec konfliktowi między nimi, wprowadza się umowne postanowienia o ograniczeniu swobody posiadacza w dysponowaniu środkami pieniężnymi na rachunku bankowym.

Prawa i obowiązki stron umowy rachunku bankowego są zbliżone do praw i obowiązków stron umów zlecenia i depozytu nieprawidłowego, ze względu na podobieństwo tych umów. Wynikają one również z prze-

⁴ Wymienione w art. 5 ust. 1 pkt 1 i 2 PrBank.

⁵ F. Zoll (red.), *Podstawy prawa bankowego*, Kielce 2003, s. 179.

⁶ Art. 734 k.c.

⁷ Art. 845 k.c.

⁸ Uchwała SN z dnia 20 listopada 1992 r., III CZP 138/92, OSNIC 1993, poz. 9.

⁹ Czasowo wolne środki pieniężne to takie, których posiadacz rachunku bankowego aktualnie nie wykorzystuje.

¹⁰ T. Narożny, *Prawo bankowe*, Poznań 1998, s. 51.

pisów regulujących umowę rachunku bankowego jako typ umowy nazwanej. Dodatkowo kształtowane są one przez ogólne warunki umów i regulaminy wydawane przez banki na podstawie art. 109 ust. 1 PrBank. Strony związane są postanowieniami ogólnych warunków umów, jeżeli zawarta między nimi umowa nie stanowi inaczej, bowiem Sąd Najwyższy uznał, iż wydane przez banki regulaminy nie mają charakteru normatywnego.¹¹

Bank zobowiązany jest przede wszystkim do przyjmowania i przechowywania środków pieniężnych posiadacza rachunku. Zobowiązany jest do zwrotu całości lub części środków klienta na każde jego żądanie, chyba że postanowienia umowy wymagają wcześniejszego wypowiedzenia (art. 51 PrBank). Poza tym ma obowiązek przeprowadzania rozliczeń pieniężnych zleconych przez posiadacza rachunku, może odmówić jedynie w przypadkach przewidzianych w przepisach szczególnych.¹² W tym celu powinien prowadzić w swoich księgach rachunek dla klienta i dokonywać tam niezbędnych wpisów i obliczeń, przysyłając posiadaczowi rachunku wyciąg rachunku z ustaleniem salda. Obowiązki banku opowiada uprawnienie klienta do żądania przesłania mu wyciągu z rachunku. Obowiązany jest także do płacenia posiadaczowi rachunku odsetek od zgromadzonych na rachunku środków. Dodatkowo Prawo bankowe, zobowiązuje pracowników banku do dochowania tajemnicy bankowej określonej w art. 104 i 105.

Obowiązki posiadacza rachunku wynikają z treści konkretnych umów oraz regulaminów bankowych, którym się poddaje. Zobowiązany jest do zgłoszenia bankowi niezgodności salda w ciągu 14 dni od otrzymania wyciągu z rachunku.¹³ Na posiadaczu rachunku imiennego ciąży obowiązek zawiadomienia banku o każdej zmianie zamieszkania lub siedziby. Posiadacz rachunku bieżącego ma często wynikający z umowy obowiązek zawiadomienia banku o otwarciu rachunku w innym banku. Umowa rachunku nakłada obowiązek uiszczania opłat od dokonywanych czynności. Uprawnieniem banku wyrażonym w art. 726 k.c. jest możliwość obracania czasowo wolnymi środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku bankowym „na potrzeby gospodarki narodowej”. Jednakże określenie to nie odpowiada realiom funkcjonowania banków.

¹¹ Orzeczenie SN w składzie 7 sędziów z dnia 24 września 1993 r., OSN 1994, nr 3, poz. 52.

¹² Do przepisów szczególnych pozwalających bankowi na odmowę wykonania zlecenia należą głównie: przepisy o rozliczeniach pieniężnych, przepisy dewizowe, przepisy Prawa upadłościowego lub naprawczego, a także Prawo bankowe (art. 93 ust. 2).

¹³ Przyjmuje się, że termin ten ma charakter porządkowy i jego przekroczenie nie zwalnia banku z obowiązku skorygowania rachunku, za: M. Sychowicz, Komentarz do kodeksu cywilnego, Warszawa 2003, s. 348.

Uwzględniając zmienione warunki gospodarcze ustawa – Prawo bankowe z 1997 r. wprowadziła zasadę swobodnego dysponowania przez bank powierzonymi środkami pieniężnymi, zastrzegając, że w zamian bank dokłada wszelkich starań w zakresie bezpieczeństwa powierzonych środków pieniężnych art. 49 ust. 3 PrBank. Należy więc uznać uregulowania z art. 726 k.c. za nieaktualne.¹⁴

Strona umowy, która nie wykona albo nienależyte wykona umowę ponosi odpowiedzialność na zasadach ogólnych¹⁵, jednakże ze względu na fakt, iż prowadzenie rachunku bankowego należy do działalności gospodarczej banku, należyta staranność określana jest z uwzględnieniem jej zarobkowego charakteru.¹⁶ Jeśli szkoda powstała wskutek czynu niedozwolonego, odpowiedzialność opiera się o przepisy o czynach niedozwolonych.¹⁷ Bank ponosi odpowiedzialności za wypłatę gotówki, a także przelewy z rachunku, jeśli posiadacz zgłosił bankowi utratę dokumentów takich jak: dowód zawarcia umowy, czeki lub blankiety.

Bank odpowiada za wypłaty dokonane w jednostkach organizacyjnych banku prowadzących rachunek od chwili otrzymania zgłoszenia, natomiast w przypadku wypłat dokonanych poza tymi jednostkami – po upływie określonego czasu wskazanego w umowie lub regulaminie bankowym. Uregulowania te nie mają charakteru ścisłego i często w konsekwencji prowadzą do sporów sądowych. Mimo uregulowań wskazujących na brak odpowiedzialności banku za wypłaty dokonane przed zgłoszeniem zaginięcia dokumentów bankowi, nie zwalnia to banku z zachowania należytej staranności przy wykonywaniu swoich obowiązków umownych oraz dołożenia wszelkich starań do zapewnienia bezpieczeństwa w zakresie powierzonych środków pieniężnych zgodnie z obowiązkiem wynikającym z art. 49 ust. 3 PrBank.¹⁸ Umowa rachunku bankowego jest szczególnym rodzajem umowy w stosunkach bankowych – bank jest zawsze dłużnikiem swojego klienta.¹⁹ W kwestii odpowiedzialności banku za prowadzone przez niego rozliczenia na rachunku klientów, należy zwrócić uwagę na oczywisty błąd językowy w art. 54 ust. 2 pkt 9 mówiący o zakresie odpowiedzialność banku za terminowe i prawidłowe przeprowadzanie rozliczeń pieniężnych. Jest to sformułowanie wadliwe, gdyż nawet prosta logika wskazuje, że odpowiedzial-

¹⁴ Z. Radwański, J. Panowicz-Lipska, Zobowiązania – część szczegółowa, Warszawa 2004, s. 225.

¹⁵ Na podstawie art. 471 i nast. k.c.

¹⁶ Na podstawie art. 355 § 2.

¹⁷ Na podstawie art. 415 k.c. i nast.

¹⁸ Z. Radwański, *op.cit.*, s. 226.

¹⁹ Zob. E. Niezbecka, Umowa rachunku bankowego, „Monitor Prawniczy” 1999, nr 4.

ność powinna być ponoszona za nieprawidłowość i nieterminowość²⁰ wykonywanych zobowiązań.

Odpowiedzialność z tytułu umowy rachunku bankowego ma nie tylko charakter cywilny, ale również karny, znajdując tu zastosowanie przepisy Kodeksu karnego²¹.

2. Powstanie stosunku rachunku bankowego

Stosunek rachunku bankowego powstaje zawsze na drodze umowy. Osoba zainteresowana otwarciem rachunku ma swobodę²² w wyborze banku, który będzie ten rachunek prowadził. Procedura zawarcia umowy rachunku bankowego jest ustalana indywidualnie przez bank. Z zasady bank nie może odmówić zawarcia umowy rachunku bankowego²³ osobie, która spełnia jego wymogi formalne i złoży wymagane dokumenty. Bank może jednak odmówić w sytuacji, gdy nie prowadzi rachunków na zasadach określonych przez klienta. Otwarcie rachunku bankowego następuje na podstawie złożonego przez stronę wniosku zawarcia umowy rachunku bankowego wraz z wymaganymi dokumentami oraz wyrażenie przez bank zgody na otwarcie rachunku. Kodeks cywilny nie wymaga żadnej szczególnej formy zawarcia tej umowy, jednak art. 54 PrBank mówi, iż otwarcie rachunku bankowego następuje przez zawarcie z bankiem umowy na piśmie. Wymóg ten służy celom dowodowym. Umowa powinna być zawarta na piśmie, ponieważ kształtuje prawa i obowiązki stron nawiązujących stosunek prawny i taka jej forma zwiększa bezpieczeństwo i pewności obrotu prawnego. Oświadczenie woli o zawarciu umowy rachunku bankowego może być również wyrażone za pomocą elektronicznych środków informacji. Oświadczenie woli złożone w postaci elektronicznej zgodnie z art. 7 ust. 3 PrBank spełnia wymogi formy pisemnej.

Istotne jest odróżnienie pisemnej umowy, która stanowi podstawę otwarcia rachunku od dowodu zawarcia umowy. Może to być dowód imienny lub dowód na okaziciela. Imienne dowody na złożone wkłady legitymują ściśle określoną osobę, co oznacza, że od chwili zawarcia umowy rachunek zostaje ściśle z nią powiązany. Tym samym tylko ten podmiot jest uprawniony do danego rachunku, a przenoszenie praw do takiego rachunku jest bardzo sformalizowane i można go dokonać rów-

²⁰ L. Góral, M. Karlikowska, K. Koperkiewicz-Mordel, *Polskie prawo bankowe*, Warszawa 2000, s. 125.

²¹ Przepisy przeciwko wiarygodności dokumentów, przeciwko mieniu oraz przeciwko obrotowi gospodarczemu i obrotowi pieniędzmi oraz papierami wartościowymi (art. 270–316 k.k.).

²² Zgodnie z zasadą swobody umów wyrażoną w art. 353¹ k.c.

²³ Zob. E. Niezbecka, *op.cit.*

niez tylko na indywidualnie oznaczony podmiot²⁴. Wymóg wystawiania dowodu imiennego wskazany jest w ustawie (art. 55 ust. 2 PrBank) wyłącznie do rachunku oszczędnościowego, ustawa nie określa natomiast rodzaju dowodów dla pozostałych rachunków.

3. Elementy umowy rachunku bankowego

Ustawa – Prawo bankowe w art. 54 ust. 2 stanowi o elementach, które w szczególności powinna zawierać umowa rachunku bankowego. Zwrot „w szczególności” nie oznacza, że każda umowa musi określać wszystkie te elementy. Jeśli umowa taka zawierałaby tylko określenie stron oraz zobowiązanie banku do gromadzenia środków pieniężnych posiadacza rachunku oraz dokonywania rozliczeń pieniężnych na jego zlecenie, wówczas treść tej umowy określana będzie przez postanowienia ogólnych warunków lub regulaminów bankowych, jak również przez zasady współżycia społecznego oraz ustalone zwyczaje.²⁵

Ustawa wymienia następujące elementy umowy rachunku bankowego:

- strony umowy,
- rodzaj otwieranego rachunku,
- waluta, w jakiej rachunek jest prowadzony,
- czas, na jaki rachunek został otwarty,
- wysokość oprocentowania i warunki jego zmiany,
- sposób dysponowania środkami zgromadzonymi na rachunku,
- terminy wypłaty lub kapitalizacji odsetek,
- terminy realizacji zleceń posiadacza rachunku,
- zakres odpowiedzialności banku za terminowe i prawidłowe przeprowadzenie rozliczeń pieniężnych oraz wysokość odszkodowania za przekroczenie terminu realizacji dyspozycji posiadacza rachunku,
- tryb i warunki dokonywania zmian umowy,
- sposób i termin wypowiedzenia lub rozwiązania umowy rachunku,
- zasady rozwiązania umowy w razie niedokonywania na rachunku żadnych obrotów.

Stronami umowy są prowadzący rachunek i posiadacz rachunku. Umowa rachunku bankowego jest umową podmiotowo-kwalifikowaną. Stroną prowadzącą rachunek może być tylko bank.²⁶ Posiadaczem rachunku bankowego mogą być osoby fizyczne, osoby prawne oraz jed-

²⁴ Zob. E. Niezbecka, J. Mojak, Dowody imienne i na okaziciela na włożone wkłady oszczędnościowe, „Palestra” 1997, nr 9–10.

²⁵ E. Fojcik–Mastalska (red.), Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2003, s. 151.

²⁶ Bankiem jest w osoba prawna utworzona zgodnie z przepisami ustaw, działająca na podstawie zezwoleń uprawniających do wykonywania czynności bankowych obciążających ryzykiem środki powierzone pod jakimkolwiek tytułem zwrotnym (art. 2 PrBank).

nostki prawne nie posiadające osobowości prawnej lecz mogące nabywać prawa i zaciągać zobowiązania. W roli strony stosunku rachunku bankowego może występować więcej niż jeden podmiot. Jest to tzw. rachunek wspólny. Rachunek może być prowadzony dla kilku osób fizycznych, z których każda korzysta z uprawnień posiadacza rachunku w granicach określonych w umowie. Występują tu dwa rodzaje rachunków: — rozłączny²⁷ – każdy z posiadaczy może samodzielnie dysponować wkładem ze skutkiem dla pozostałych posiadaczy, — łączny – wszelkie dyspozycje muszą być wystawiane łącznie przez współposiadaczy.²⁸

W przypadku rachunku wspólnego umowa musi ściśle określać wzajemne prawa i obowiązki współposiadaczy. Nie jest natomiast istotna dla banku przyczyna prowadzenia rachunku bankowego.²⁹

Każda osoba fizyczna może być stroną stosunku rachunku bankowego, natomiast samodzielnie zawrzeć umowę rachunku bankowego może tylko osoba fizyczna o pełnej zdolności do czynności prawnych z zastrzeżeniem art. 59 PrBank, który przyznaje małoletniemu prawo do posiadania rachunku bankowego. Niewątpliwie osoba, po ukończeniu 13 roku życia może samodzielnie³⁰ dokonywać wpłat na rachunek i wypłat z rachunku oraz wydawać bankowi polecenia rozliczeniowe, natomiast jej prawo do samodzielnego zawierania umowy o rachunek bankowy budzi wątpliwości.³¹ W literaturze niekiedy przyznaje się małoletniemu, który nie ukończył lat 13 prawo samodzielnego zawarcia umowy rachunku oszczędnościowego.³² Jednak zasadą jest, iż dla małoletnich, umowę rachunku bankowego mogą zawrzeć wyłącznie jego przedstawiciele ustawowi i tylko oni mogą dysponować zgromadzonymi na rachunku środkami. Małoletni po ukończeniu 13 roku życia mogą zawrzeć umowę rachunku bankowego jedynie za zgodą przedstawiciela ustawowego. W aktualnym stanie rozwoju życia społeczno-gospodarczego, umowa rachunku bankowego nie może zostać zaliczona do kategorii umów powszechnie zawieranych w drobnych bieżących sprawach życia codziennego. Dysponowanie środkami pieniężnymi zgromadzonymi na rachunku bankowym przez osobę, która ukończyła lat 13, ale nie uzyskała pełnoletności jest jednak ograniczona przez możliwość złożenia sprzeciwu przez jej przedstawiciela ustawowego (art. 59 PrBank).

Prawo bankowe w art. 50 ust. 1 wskazuje kategorie rachunków bankowych. Nie jest to jednak katalog zamknięty, a jedynie przykładowe

²⁷ Ten rodzaj jest najczęściej wybierany.

²⁸ E. Fojcik-Mastalska (red.), *op.cit.*, s. 148.

²⁹ Do 2001 r. rachunek wspólny mogli posiadać wyłącznie małżonkowie.

³⁰ Oznacza to brak konieczności uzyskania zgody przedstawiciela ustawowego.

³¹ W. Pyziół (red.), *Encyklopedia prawa bankowego*, Warszawa 2001, s. 854–858.

³² Z. Osada, *Umowy bankowe*, Warszawa 1991, s. 19.

wyliczenie rodzajów rachunków bankowych, dopuszczona jest bowiem możliwość tworzenia innych ich rodzajów na drodze umowy. Praktyka wskazuje, że zazwyczaj zawierane umowy stanowią połączenie cech poszczególnych kategorii rachunków. Prawo bankowe wyróżnia następujące typy rachunków bankowych:

- rachunki bieżące,
- rachunki pomocnicze,
- rachunki lokat terminowych,
- rachunki oszczędnościowe – wkłady oszczędnościowe.

Rachunek bieżący odpowiada ściśle definicji ustawowej rachunku bankowego. Bank zobowiązuje się w nim do gromadzenia środków pieniężnych kontrahenta oraz do przeprowadzania rozliczeń pieniężnych na jego polecenie.

Wyodrębnienie rachunku pomocniczego skierowane jest do przedsiębiorców wiąże się z obowiązkiem wynikającym z art. 13 ust. 1 pkt 2 oraz 3 ustawy – Prawo działalności gospodarczej. Przepis ten nakłada na przedsiębiorcę posiadającego więcej niż jeden rachunek bankowy konieczność, wskazania jednego z nich jako rachunek podstawowy. Przyjmuje się, że wszystkie pozostałe rachunki przedsiębiorcy mieszczą się w pojęciu rachunku pomocniczego. Rachunki pomocnicze służą zwykle przedsiębiorcom do gromadzenia środków i przeprowadzania rozliczeń pieniężnych związanych z działalnością ich oddziałów. Rachunki te służą głównie gromadzeniu środków pieniężnych i prowadzenia rozliczeń w związku z realizacją zamierzonych celów.

Rachunek lokaty terminowej służy gromadzeniu środków pieniężnych na ustalony w umowie czas. Dawniej możliwość zwrotu wkładu na każde żądanie była ograniczona. Obecnie w tej formie raczej nie występuje. Wprawdzie posiadacz rachunku może domagać się w każdym czasie zwrotu swoich środków na nim zgromadzonych, jednakże wypowiedzenie takie przed wyznaczonym w umowie terminem prowadzi do utraty ustalonego wcześniej oprocentowania lub zmniejszenia jego wysokości.

Szczególnym rodzajem rachunku jest umowa rachunku oszczędnościowego. Jest ona najczęściej oferowana osobom fizycznym przez banki prowadzące działalność detaliczną. W praktyce może występować w dwóch odmianach. Może to być umowa „zwykła” – zakładająca wyłącznie możliwość gromadzenia środków pieniężnych na rachunku bez dokonywania rozliczeń pieniężnych, bądź też umowa rachunku oszczędnościowo-rozliczeniowego, zbliżona w swej konstrukcji do treści umowy z art. 725 k.c. W praktyce wyróżnia się cztery jej formy:

- rachunki oszczędnościowe płatne na każde żądanie,
- oszczędnościowe lokaty terminowe,
- rachunki oszczędnościowo-rozliczeniowe,

— rachunki oszczędnościowo-kredytowe.

Ustawodawca zdecydował się na odmienne uregulowanie umowy rachunku oszczędnościowego. O jej charakterze decyduje wola stron, wyrażona przez umieszczenie wyrazu „oszczędnościowy” w dokumencie potwierdzającym zawarcie umowy. Wprowadzenie przez ustawodawcę tego nakazu ma zapewne na celu zapobiegnięcie ewentualnym wątpliwościom, co do charakteru danej umowy, co jest istotne ze względu na jej szczególnie charakter. Współczesna doktryna przyjmuje pogląd, iż książeczka oszczędnościowa lub inny dokument potwierdzający zawarcie umowy rachunku oszczędnościowego ma charakter papieru wartościowego.³³ Dowód zawarcia umowy musi być zawsze dokumentem imiennym. Cechy szczególne to przede wszystkim ograniczenia podmiotowe. Posiadaczami rachunku oszczędnościowego mogą być osoby fizyczne, szkolne kasy oszczędnościowe i pracownicze kasy zapomogowo-pożyczkowe (obecnie spółdzielcze kasy oszczędnościowe). Ponadto, bank nie ma obowiązku przeprowadzania rozliczeń na zlecenie posiadacza rachunku. Obowiązek taki może wynikać wyłącznie z umowy. Stąd też rachunek ten nie może być wykorzystywany do przeprowadzania rozliczeń pieniężnych związanych z prowadzeniem działalności gospodarczej przez jego posiadacza (art. 50 ust. 3 PrBank). Umowa rachunku oszczędnościowego objęta jest też przywilejem egzekucyjnym. Środki na niej zgromadzone wyłączone są od zajęcia, do wysokości trzykrotnego miesięcznego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw³⁴ (art. 56 ust.1 PrBank). Ponadto po śmierci posiadacza rachunku bank jest zobowiązany do:

- wypłaty osobie wskazanej w umowie przez posiadacza rachunku, kwoty nie wyższej niż dwudziestokrotne przeciętne miesięczne wynagrodzenie w sektorze przedsiębiorstw;
- zwrotu kosztów pogrzebu osobie, która przedstawi rachunki stwierdzające wysokość poniesionych przez nią wydatków. Wydatki te nie mogą przekraczać wysokości kosztów urządzenie pogrzebu zgodnie ze zwyczajami przyjętymi w danym środowisku. Powstały pewne wątpliwości w ustaleniu, o które środowisko chodzi – środowisko osoby zmarłej, czy osoby, która przedstawiła rachunki, stwierdzające wysokość poniesionych kosztów. Wydaje się jednak bezsporne, że chodzi o środowisko zmarłego, gdyż wcześniejsza ustawa – Prawo bankowe zawierała określenia „w środowisku zmarłego” i nie ma powodów, aby uznawać, że ten zakres uległ zmianie. Ponadto, skoro

³³ E. Fojcik-Mastalska (red.), *op.cit.*, s. 153.

³⁴ Wysokość przeciętnego wynagrodzenia w sektorze przedsiębiorstw dotyczący okresu bezpośrednio poprzedzającego dzień wystawienia tytułu wykonawczego, ogłasza je Prezes Głównego Urzędu Statystycznego.

pokrycie kosztów następuje ze środków zgromadzonych przez zmarłego, brak jest uzasadnienia, aby były one dostosowywane do środowiska osoby, która je pokryła. Dodatkowo posłużyć się można stanowiskiem dyrektora Departamentu Prawnego NBP, zgodnie z którym, bank może znać środowisko zmarłego, którego rachunek prowadził, natomiast nie istnieje podstawa prawna do badania przez bank środowiska osoby, która pokryła wydatki. Bank nie miałby wówczas możliwości stwierdzenia, czy koszty odpowiadają przyjętym zwyczajom.³⁵

4. Zakończenie stosunku prawnego

Umowa rachunku bankowego zawarta na oznaczony czas wygasa z nadejściem wskazanego w umowie terminu. Stronom przysługuje w każdym czasie prawo do wypowiedzenia umowy, które spowoduje zniesienie skutku prawnego umowy *ex nunc*. W przypadku jednak, gdy umowa zawarta była na czas nieoznaczony, bank może ją wypowiedzieć tylko z ważnych powodów. Rozwiązanie umowy może nastąpić także na skutek zgodnych oświadczeń woli obu stron. Natomiast wyczerpanie środków pieniężnych zgromadzonych na rachunku nie spowoduje zakończenia stosunku rachunku bankowego. Jeżeli jednak umowa rachunku oszczędnościowego nie stanowi inaczej, będzie ona rozwiązana, jeżeli w ciągu 5 lat nie dokonano na rachunku żadnych obrotów poza dopisywaniem odsetek, a stan konta nie przekracza ustalonej w umowie kwoty minimalnej. Kodeks cywilny wyznacza szczególny termin przedawnienia roszczeń ze stosunku rachunku bankowego. Roszczenia te przedawniają się z upływem 2 lat. Termin przedawnienia wskazany w art. 731 k.c. ma charakter bezwzględnie obowiązujący. Artykuł 731 k.c. nie dotyczy jednak roszczeń o zwrot wkładów oszczędnościowych. Stosuje się tu przepisy ogólne Kodeksu cywilnego (art. 118), roszczenia te przedawniają się po upływie lat 10.

³⁵ Zob. P. Babiarz, Wyплаты w razie śmierci posiadacza rachunku oszczędnościowego, „Monitor Prawniczy” 1999, nr 11.

Literatura:

- Babiarz P., Tajemnica bankowa, „Monitor Prawniczy” 1999, nr 3
- Babiarz P., Wypłaty w razie śmierci posiadacza rachunku oszczędnościowego, „Monitor Prawniczy” 1999, nr 11
- Bączyk M., Fojcik–Mastalska E., Góral L., Ofiarski Z., Pisuliński J., Pyziół W., Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2002
- Czachórski W., Zobowiązania. Zarys wykładu, Warszawa 2003
- Fojcik–Mastalska E. (red.), Prawo bankowe. Komentarz, Warszawa 2003
- Góral L., Karlikowska M., Koperkiewicz–Mordel K., Polskie prawo bankowe, Warszawa 2000
- Kierończyk P., Prawo bankowe. Orzecznictwo, Sopot 1999
- Krzemińska U., Instytucje prawa bankowego w orzecznictwie SN i sądów powszechnych, Warszawa 1998
- Mojak J., Niezbecka E., Dowody imienne i na okaziciela na włożone wkłady oszczędnościowe, „Palestra” 1997, nr 9–10
- Narożny T., Prawo bankowe, Poznań 1998
- Niezbecka E., Umowa rachunku bankowego, „Monitor Prawniczy” 1999, nr 4
- Osada Z., Umowy bankowe, Warszawa 1999
- Pyziół W. (red.), Encyklopedia prawa bankowego, Warszawa 2001
- Radwański Z., Panowicz–Lipska J., Zobowiązania, Warszawa 2004
- Sychowicz M., Umowa rachunku bankowego (w:) Bieniek G. (red.), Komentarz do kodeksu cywilnego. Księga III. Zobowiązania, t. II, Warszawa 2003
- Zoll F. (red.), Podstawy prawa bankowego, Kielce 2003